

Нечаяк І. О.,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри іноземних мов
Дипломатичної академії України при Міністерстві зарубіжних справ України*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДОВА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В НАВЧАННІ ДИПЛОМАТІВ

Анотація. Стаття є аналізом міжкультурної комунікативної компетенції як ключового компонента у вивченні іноземної мови, що збільшує значення та потребу в адаптації методів викладання задля підвищення рівня культурної обізнаності цільової аудиторії. Викладено критичний аналіз наукових досліджень і їх результати, окреслено способи набуття навичок міжкультурної комунікації, їх вплив на якість вивчення іноземної мови дипломатами, основне завдання яких на високому кваліфікаційному рівні налагоджувати міжнародні контакти й уникати непорозуміння через міжкультурну комунікативну взаємодію.

Ключові слова: мова, культура, міжкультурна комунікація, комунікативна компетенція, дипломатія.

Постановка проблеми. Сучасна картина світу являє собою взаємопроникнення культур у результаті глобалізаційних та інтеграційних процесів, що значною мірою впливають і змінюють систему налагодження міжнародних відносин і їх структуру. Тенденція до адаптації сучасної людини до швидкоплинних процесів у всіх сферах буття передбачає інтегрування в простір єднання культур, де неминучим є вплив культури на свідомість і мислення людини, що безпосередньо впливає на формування мовної картини світу, «що є глобальним образом світу, віддзеркаленням у свідомості людини, що створюється як результат різноманітного досвіду й духовної діяльності людини та цілої нації» [1, с. 18–19] чи як особливий спосіб сприйняття світу кожної цивілізації, соціальної системи [2, с. 68].

Проте наявність непорозуміння у процесі взаємодії представників різних культур є неминучою. Знання мови співрозмовника передбачає знання культури, звичаїв, поведінки, менталітету. І цей аспект є невід'ємним у вивченні іноземної мови. Він є основним інструментом у роботі дипломата. Професійна компетентність спеціалістів нової формації вимагає володіння необхідними знаннями, вміннями, навичками для здійснення міжнародних відносин шляхом налагодження діалогу та взаєморозуміння з іноземними партнерами на високому професійному рівні, а отже, налагодження діалогу культур; толерантного ставлення до мовних і культурних відмінностей співрозмовника, непорозуміння, яких неможливо уникнути під час спілкування з представниками іншої культури.

Проблема міжкультурної комунікації викликає значний інтерес вітчизняних та іноземних фахівців, представників різних наукових шкіл. Так, концептуальний аналіз сутності, змісту, особливостей і вияву міжкультурної комунікації представлено в роботах Т. Грушевицької, П. Донця, І. М'язової, Н. Ларіної, А. Садохіна, С. Тер-Мінасогової, Л. Кулікової [3–9]. Проблемі комунікативних ускладнень і непорозуміння між представниками різних культур і способів їх подолання належать дослідження

А. Вежбицької, У. Гудікунста, Н. Ларіної, В. Манакіна, Г. Тріандіса, Е. Холла, Г. Хофстеде [10–18].

Проблему толерантності в межах міжкультурної комунікації розкрито в працях Н. Захарчук [19], Л. Зникіної [20], О.П. Садохіна [21; 22], В. Сафонової [23], С. Тер-Мінасогової [8]. Викладанню іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації у вищій школі присвячено роботи Л. Бербенець, І. Михайленко, В. Тупченко [24–26] та ін.

Вивчивши й проаналізувавши останні дослідження проблеми міжкультурної комунікації, зазначимо, що більшість робіт орієнтована на визначення й аналіз самого поняття «міжкультурна комунікація», її складових, процес взаємодії культури та мови, питання культурної ідентичності й відмінностей; розвиток і вдосконалення комунікативних компетенцій і загалом на висвітлення теоретичного аспекту (Ф. Бацевич [27], М. Галицька [28], І. Дзюба [29], П. Донець [30], І. М'язова [5], Л. Нагорна [31], О. Потебня [32]). Тоді як іноземні фахівці (А. Мюллер [33], З. Мур [34]) пропонують практичні рекомендації щодо методики навчання іноземної мови, вдосконалення іншомовної компетенції в рамках міжкультурної комунікації на основі аналітичних досліджень, соціопитувань, аналізу ефективності практичних занять на задану тему тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виникнення поняття «міжкультурна комунікація» пов'язують із другою половиною ХХ ст. й такими науковцями, як Едвард Т. Холл [16] і Джордж Л. Трагер [17], К. Клакхон і А. Кребер [35], Р. Портер і Л. Самовар [36]. Зупинимось на аналізі останніх досліджень і публікацій щодо виникнення й визначення сутності самого поняття.

Міжкультурна комунікація як академічна дисципліна бере свій початок у 1951–1955-х рр., пов'язана з іменем американського дослідника, антрополога Едварда Г. Холла. Саме він, на нашу думку, вводить у науковий дискурс термін «міжкультурна комунікація», вважає її «ідеальною метою, якої має прагнути людина у своєму бажанні якомога краще та ефективніше адаптуватися до навколишнього світу» [5, с. 7; 37]. Протягом зазначених років Едвард Т. Холл, працюючи в Інституті дипломатичної служби Держдепартаменту США, окреслив концепцію міжкультурної комунікації, проте з погляду антрополога й загалом орієнтовану на невербальну комунікацію. Такий підхід мав прогалини в роботі з дипломатами, отже, незначну ефективність у практичному застосуванні цих навичок.

Передумовами наукового інтересу Е.Т. Холла стала його служба в багатокультурному суспільстві, командування афро-американським полком під час Другої світової війни. Науковець зазначає, що, працюючи з індіанцями племен навахо та хопі, він із «перших рук» дізнався про всі деталі й складності однієї з найважливіших проблем світу – міжнародні відносини

[15, с. 76]. Проте його робота була основним чином орієнтована на дослідження особливостей культур, поведінку, психологію. Лінгвістичні проблеми дослідник не брав до уваги.

Урядовці й дипломати, працюючи за кордоном, скаржилися, що вони зовсім не були пристосовані до роботи з представниками інших культур. Знать мови, які вони отримали, практично не вистачало для того, щоб підготуватися до складних викликів за кордоном. Реакцією на такі заяви стало рішення Конгресу США 1946 р. прийняти Закон про Дипломатичну службу, згідно з яким було започатковано Інститут дипломатичної служби при Департаменті США для забезпечення навчання дипломатів і працівників дипкорпусу. До навчального процесу були залучені провідні фахівці – Едвард Т. Холл, Рей Бердвисел і Джордж Трагер, завданням яких було розробити програму адаптації дипломатів в інших країнах. Адже до цього американські дипломати майже не вивчали мову й культуру країни призначення (лише 115 із 3 076 співробітників дипкорпусу США знали китайську чи японську, а посли США у Франції, Італії, Німеччині, Бельгії, Нідерландах, Норвегії, Туреччині, Японії, Кореї не знали мову країни призначення [38, с. 8]). Тепер основна увага приділялась навчання мов через розуміння культур. Отже, оволодіння навичками міжкультурної комунікації стало головним аспектом у підготовці американських дипломатів.

Згодом саме завдяки співпраці з лінгвістом Дж. Трагером Е.Т. Холл розробив концепцію «лінгвістичної відносності» – процес впливу мови на людську думку та її значення [39]. Історія міжкультурної комунікації починається саме в Інституті дипломатичної служби, а більшість концепцій, що застосовуються сьогодні в галузі міжкультурної комунікації, були сформовані в 1951–1955-х рр. [40]. Це твердження є цілком слушним, адже Е.Т. Холл і Дж.Л. Трагер мали визначальну роль у встановленні нової галузі науки «міжкультурна комунікація», яка була розвинена саме під час їхньої співпраці в Інституті дипломатичної служби США. Визначення ж терміна «міжкультурна комунікація» було вперше представлено в книзі Е.Т. Холла «Німа мова» [15]. Згодом міжкультурна комунікація стала предметом дослідження наукової еліти США та інших країн.

Проте існує й інша думка щодо виникнення досліджуваної проблеми. Так, науковці (Т. Аврамко [42]) зазначають, що термін «міжкультурна комунікація» у вузькому змісті з'явився в літературі в 1970-х рр., коли було подано визначення терміна в праці Л. Самовара й Р. Портера «Комунікація між культурами» [36], чи в публікації в 1975 р. роботи Дж. Кондона та Йос. Фейсі «Вступ до міжкультурної комунікації» [41, с. 158].

Щодо визначення самого терміна варто зазначити такі підходи. Професор А. Садохін уважає, що «міжкультурна комунікація – це сукупність різноманітних форм відносин і спілкування між індивідами та групами, що належать до різних культур» [43]. «Класичним», на нашу думку, є визначення, запропоноване Е. Верещагіним і В. Костомаровим у книзі «Мова і культура», де міжкультурна комунікація є «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що належать до різних національних культур» [44].

Загалом, як на видається, міжкультурна комунікація є сукупністю форм комунікації представників різних культур, метою якої є налагодження діалогу чи взаємодії культур, де мова є зв'язною ланкою. При цьому ключовою складовою є міжкультурна комунікативна компетенція – здатність спілкуватися з представниками інших культур, яка забезпечується наявністю

чи набуттям загальнокультурних знань, умінь і навичок практичного спілкування, психологічною готовністю, «відкритістю» до сприйняття й занурення у відмінне культурологічне середовище. Для дипломатів це здатність і вміння встановлювати та налагоджувати міжнародні зв'язки через спілкування, мінімізуючи комунікаційні непорозуміння, передбачати й прогнозувати поведінку співрозмовника, отже, налагоджувати більш ефективні міжкультурні відносини з мінімальними втратами (унікаючи непорозуміння), співпрацювати для досягнення взаємних інтересів [45], а взаємодія різних мов і культур сприятиме пришвидшенню розвитку міжкультурної комунікативної компетенції.

Уперше термін «міжкультурна комунікативна компетенція» було запропоновано Н. Чомські [46] і Д. Хаймсом [47]. У 1965 р. Н. Чомські навів детальне та чітке розмежування двох важливих концепцій, а саме компетенції й функціонування. На його думку, компетенція визначає рівень засвоєних лінгвістичних знань, а не практичне використання мови. Функціонування ж означає практичне використання мови в специфічних ситуаціях або практичне використання мови в унікальному лінгвістичному середовищі всіма учасниками комунікативного процесу. При цьому основним об'єктом лінгвістичної теорії насамперед має бути саме учасник однорідного лінгвістичного комунікативного середовища. Проте пріоритетним питанням для дослідника залишалася компетенція, а не сама мова.

На протипагу Д. Хаймс уважав компетенцію у визначенні Н. Чомські виключно мовною компетенцією, яка не може включати все практичне використання мови в унікальному мовному середовищі. Він розглядав мовну компетенцію як складову комунікативної компетенції, яка не лише уможливила процес вивчення мови, а й забезпечує здатність використовувати мову належним чином у процесі комунікативної взаємодії.

Д. Хаймс наводить чотири параметри цієї компетенції: рівень можливості, спроможність виконання, доречність, виконання. У процесі зростання наукового інтересу до досліджуваної проблеми в 1970-х рр. було запропоноване більш детальне визначення компетенції й зазначено, що ця компетенція складається з таких компетенцій, як лінгвістична, соціолінгвістична, прагматична. Загалом в основі теорії лежить адаптація в суспільстві, яке й визначає ступінь використання мови [47, с. 23].

У складі міжкультурної комунікативної компетенції визначають такі компоненти: лінгвістичний, соціолінгвістичний, соціологічний, стратегічний, дискурсивний, соціальний (Е. Соловова [48]); стратегічний, організаційний, прагматичний (С. Балуян [49]); мовний, мовленнєвий, соціокультурний, компенсаторний, навчальний (Е. Гром [50]); лінгвістичний, тематичний, соціокультурний, дискурсивний, компенсаторний, навчальний (Н. Калашнік [51]). Такі дослідники, як А. Феннер [52], М. Байрам [53], наголошують на тому, що взаємодія різних мов і культур сприяє пришвидшенню розвитку міжкультурної комунікативної компетенції.

Щодо загальної системи міжкультурної комунікативної компетенції варто виокремити такі складові:

– *система, що характеризує комунікативну компетенцію* – набута компетенція, яка стосується соціальних правил (мови та жестів, соціальної лінгвістичної компетенції й правил адаптації, відповідних комунікативних знань, мотивації спілкування; методу визначення соціально-культурних знань);

– *система епізодичної комунікативної компетенції* – здатність абсолютно інакше реагувати в нестандартних комунікативних ситуаціях. Ця система містить такі дві змінні величини,

як здатність продемонструвати вищий комунікативний статус, задовольнити сподівання інших для досягнення вищої оцінки;

– *система доцільної (виправданої) компетенції*, в основі якої лежить якість комунікації. Відповідна якість є специфічною ознакою ефективності комунікації за таких умов: комунікація має бути «вільною» та «близькою»; подібність культур має бути дуже гіпотетичною, а в плані розбіжностей варто йти на компроміс; донесення, передача сприйняття; прагнення адаптації, а не егоцентричності. Зазначені складові цієї системи становлять основу «занурення» в іншомовне культурне середовище, впливу на набуття міжкультурної комунікативної компетенції [54].

Узагальнюючи вищезазначене, можемо констатувати, що іншомовна комунікативна компетенція є синтезом спектру мовних компетенцій (лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної, дискурсивної), які уможливають вирішення професійних питань у процесі міжнародної комунікації.

У цьому аспекті досить слушною є думка В. Тупченко, згідно з якою іноземну мову потрібно вивчати як «феномен національної культури, як «мовну модель» світу цього народу й цієї культури, як результат, можливо сформувати особливий тип компетенції – лінгвосоціокультурну, цим забезпечити повноцінне міжкультурне спілкування та взаєморозуміння, тобто діалог культур» [55, с. 201–202].

Загалом основою міжкультурної комунікації є вдосконалення міжкультурної комунікативної компетенції, а успішне інтегрування міжкультурної комунікації в навчальний процес забезпечується розробкою методичного і практичного матеріалу як синтезу завдань, спрямованих на розвиток комунікативних навичок, вивчення культурологічних особливостей.

Звернімо увагу на компаративний аналіз литовських науковців Р. Кріаучіюніене та А. Сюгждініене (R. Kriaučiūnienė, A. Šiugždienė) [56] щодо розвитку міжкультурної комунікативної компетенції в процесі навчання англійської мови, а саме процесу інкорпорування видів діяльності з культури під час практичних занять. Бралися до уваги результати опитування саме учнів. Найвагомішими стали види діяльності, спрямовані на пізнання культури.

Як показало дослідження, найчастіше пропонувалася інформація про *повсякденне життя й роботу*. Досить часто торкалися питання *цінностей і вірувань народів іншої культури* (дуже часто й часто – 16,1%), інформації про *загальні цінності й вірування* (дуже часто й часто – 16,1%), аніж набуття *фактичних знань про географію іншої країни* (12,7%) чи *політичну ситуацію* (12,7%).

Низькі показники рівня знань іншої культури були спричинені недостатньою кількістю практичних занять, спрямованих на розвиток міжкультурної компетенції [56, с. 99]. Проте найефективнішим стало обговорення проблем поваги представників інших/відмінних культур (27,1%), поваги власної культури (25,9%) і дискусії про власну культуру (25%).

Крім того, опитування виявило перелік тем, які заслуговують на особливу увагу й мають бути включені викладачем до навчальної програми та переліку ключових для обговорення як такі, що «розвивають здатність учня краще врегулювати питання міжкультурної взаємодії» [56, с. 101], а саме: спілкування щодо етикету інших культур, навчання налагодження міжкультурних контактів і комунікації, висловлювання власного ставлення до культурних відмінностей в усній і письмовій формах, навчання способів урегулювання міжкультурних конфліктів, отримання но-

вої інформації про власну культуру, розвиток навичок адекватного реагування на культурні відмінності, здатності досягати порозуміння та врегулювати міжкультурні конфлікти.

Узагальнюючи вищезазначене, варто констатувати, що, відповідно до вимог і потреб сучасного глобалізованого суспільства, недостатньо складати навчальні програми з мови виключно на лінгвістичному аспекті, концентруючись на розвитку комунікативних навичок. Основною складовою в навчанні мови сьогодні є культура, культурні особливості, відмінності, історія, традиції. Отже, саме лінгво-культурний аспект має стати пріоритетним у викладанні та вивченні іноземної мови. Міжкультурна комунікативна компетенція (знання, ставлення, навички), як правило, визначається як здатність ефективно спілкуватися з представниками інших культур. Розвиток міжкультурної компетенції як невід'ємної складової у вивченні іноземної мови сприяє розвитку навичок і здібності встановлення й налагодження міжкультурних відносин.

Знання культурних особливостей співрозмовника, готовність до їх сприйняття та розуміння є шляхом побудови комунікації. Міжкультурна комунікація має забезпечити цей процес. Культура контролює поведінку людей постійно й багатьма способами, більшість із яких поза межами свідомості і, отже, за межами свідомого контролю особистості [15, с. 48]

Наскільки важливою є міжкультурна комунікативна компетенція для міжнародної дипломатії? Існують думки щодо ймовірності мінімізації культурних відмінностей у зв'язку з економічною, політичною взаємодією держав, міжурядовою співпрацею. Проблема однак існує. Установлюючи міжнародні відносини, необхідно розуміти культурні особливості й культурні норми. Дипломати та урядовці, працюючи з іноземними представництвами, урядами, міжнародними організаціями, повинні розуміти культурний контекст для успішної співпраці. Зокрема, працюючи з представниками культури, в основі якої лежать комунікативні методи, потрібно брати до уваги той факт, що співрозмовник може не розуміти форми комунікації, поширені в культурах із непрямими формами комунікації, наприклад, невербальні сигнали та контекстні підказки. Відповідно, недоліки процесу комунікації можуть спричинити проблеми в налагодженні міжкультурних зв'язків. У цьому контексті є слушним компаративний аналіз недоліків налагодження комунікації на прикладах спілкування бізнесменів із Норвегії та Японії: успішна взаємодія представників різних культур забезпечується володінням певних форм міжкультурної компетенції за умови перебування в самій культурі [57; 58].

Загалом вивчення іноземної мови включає в себе набагато більше, ніж просто засвоєння навичок, системи правил або граматики; воно включає в себе зміну самосприйняття, прийняття нової соціальної й культурної поведінки, способів буття, отже, має значний вплив на соціальну природу учня [59, с. 115].

Оскільки мотивація відіграє важливу роль у вивченні іноземної мови з акцентом на крос-культурні комунікативні особливості, варто надавати велике значення нарощуванню потенціалу цільовою аудиторією, брати до уваги та аналізувати різні міжкультурні приклади спілкування й поведінки, проводити порівняння відмінних типів комунікативних підходів, зіставляти з власною культурою в тому числі. Основою такої програми має бути також і теоретичний аспект – визначення основних понять: «культура», «культурна самобутність», «мультикультуралізм», «багатокультурне середовище», «культурні стереотипи», «акulturізація» – у порівнянні з власною культурою; аналіз і практика

форм взаємодії у визначених наукових і ділових колах. Така компетенція може бути сформована через дискусію, обговорення, роботу в групах, діалоги, опитування. Навички міжкультурної комунікативної компетенції можна набути за умови встановлення відносин, спілкуючись мовою іншого учасника комунікативного процесу, обговорюючи ефективні шляхи комунікації для всіх учасників комунікації, виступаючи посередником у переговорах представників різних культур, продовжуючи опанування навичками спілкування з представниками відмінних культур [60].

Висновки. Задля досягнення поставленої мети необхідними умовами у викладанні мови в рамках міжкультурної комунікації з метою розвитку міжкультурної комунікативної компетенції є такі аспекти:

Порівняння форм звернення до співрозмовника, встановлення контакту, визначення теми для обговорення, пунктуальність, гумор.

Визначення передумов налагодження кроскультурних професійних зв'язків, аналіз та обговорення конкретних проблем і шляхів їх вирішення.

Розуміння й аналіз міжкультурних відмінностей (поведінки, особливостей спілкування, етикету).

Обговорення міжкультурних комунікативних особливостей на базі вивчення літературних творів, періодики, перегляду документальних і художніх фільмів; перегляду, обговорення та аналізу останніх новин, що транслюються різними каналами (наприклад, CNN, BBC, EuroNews; порівнюючи й обговорюючи міжкультурні особливості, факти та обґрунтування); написання резюме і складання компаративного аналізу.

Вивчення стилістичних особливостей; комунікативних одиниць, характерних для певного визначеного культурного середовища (ідіоми, прислів'я, образні порівняння, асоціації; особливості політичного та дипломатичного дискурсу, порівнюючи виступи політичних діячів різних країн, зіставлення).

Отже, вивчаючи іноземну мову сьогодні, дипломати мають не лише володіти нею, а й отримувати необхідні навички спілкування з представниками іншої культури, незважаючи на поширення тенденції уніфікації світу, взаємопроникнення культур. Основний аспект, який потрібно брати до уваги, викладаючи та вивчаючи мову, – це інтеграція культури в процес вивчення мови через адаптацію до іншомовного культурного середовища, застосовуючи комунікативно цілеспрямовані способи вербальної й невербальної комунікації в умовах професійної міжкультурної взаємодії.

Література:

- Голубенко Н.І. Особливості відтворення у перекладі мовних репрезентацій концептів американського Півдня ПВДЕННА ЛЕДІ і ПВДЕННИЙ ДЖЕНТЛЬМЕН / Н.І. Голубенко // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. ст. / відп. ред. А.В. Корольова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015.
- Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : [учебник пособие] / В.А. Маслова. – Мн. : Тет-раСистемс, 2004. – 256 с.
- Грушевицкая Т.Г. Основы межкультурной коммуникации : [учебник для вузов] / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Попков, А.П. Садохин ; под ред. А.П. Садохина. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 352 с.
- Донець П.М. Основы общей теории межкультурной коммуникации : [монография] / П.М. Донець. – Х. : Штрих, 2001. – 386 с.
- М'язова І.Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 / І.Ю. М'язова ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 18 с.
- Ларіна Н.Б. Міжкультурна комунікація й особливості її проявів / Н.Б. Ларіна // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2013. – № 2 (42). – С. 15–18.
- Садохин А.П. Межкультурная коммуникация : [учебное пособие] / А.П. Садохин. – М. : Альфа – М : ИНФРА, 2004. – 288 с.
- Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М. : Русский язык, 2000. – 317 с.
- Куликова Л.В. Межкультурная коммуникация: теоретические и прикладные аспекты: на материале русской и немецкой лингвокультур : [монография] / Л.В. Куликова. – Красноярск : РИО КГПУ, 2004. – 196 с.
- Вежицка А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежицка. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
- Gudykunst W.B., S. Ting-Toomey. Verbal Communication Styles, in: Culture and Interpersonal Communication, ed. W. B. Gudykunst and S. Ting-Toomey. – Newbury Park, Calif. : Sage, 1988. – P. 99–115.
- Ларіна Н.Б. Міжкультурна комунікація як феномен впливу на відносини суб'єктів владних повноважень державно-адміністративної та політичної діяльності / Н.Б. Ларіна // Право та державне управління. – 2013. – № 2. – С. 93–97. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/_2013_2_19.
- Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація / В.М. Манакін. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 298 с.
- Triandis H. “The Psychological Measurement of Cultural Syndromes”. American Psychologist. 51.4 – 1996. – P. 407–415.
- Hall Edward T. The Silent Language. – New York : Doubleday, 1959.
- Hall Edward T. An Anthropology of Everyday Life. New York: Doubleday / Anchor Books. – 1992.
- Hall Edward T., Trager George L. The Analysis of Culture. Washington, DC: Foreign Service Institute/American Council of Learned Societies. – 1953.
- Hofstede G. Culture's Consequences, Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. Thousand Oaks CA: Sage Publications. – 2001.
- Захарчук Н.В. Філософсько-соціологічний аспект категорії «толерантність» та її роль у міжкультурній комунікації / Н.В. Захарчук // Вісник НТУУ «КПІ». Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка». – 2012. – Випуск 3. – С. 23–28. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novyn.kpi.ua/2012-3/Zakharchuk.pdf>.
- Зникина Л.С. Профессионально-коммуникативная компетенция как фактор повышения качества образования менеджеров : дисс. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.08 / Л.С. Зникина. – М., 2005. – 406 с.
- Садохин А.П. Основы этнологии : [учебное пособие для вузов] / А.П. Садохин, Т.Г. Грушевицкая. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2003. – 351 с.
- Садохин А.П. Межкультурная коммуникация : [учебное пособие] / А.П. Садохин. – М. : Альфа – М : ИНФРА, 2004. – 288 с.
- Сафонова В.В. Культуроведение в системе современного языкового образования / В.В. Сафонова // Иностранный язык в школе. – 2001. – № 3. – С. 17–23.
- Бербенець Л. Мета викладання іноземної мови професійного спілкування та шляхи її реалізації [Електронний ресурс] / Л. Бербенець // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі», 2009 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.confcontact.com/2009ip/berbenets.htm>.
- Михайленко І. Міжкультурна комунікація в контексті вивчення іноземних мов на неспеціальних факультетах ВНЗ / І. Михайленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ukrainm/2012_9/myhajlenko.pdf.
- Тупченко В.В. Викладання іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації у вищій школі / В.В. Тупченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2013. – № 5 (58). – С. 199–204.
- Бацевич Ф.С. Основы коммуникативной лингвистики / Ф.С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 343 с.
- Галицька М.М. Мовленнєвий етикет як елемент культури іншомовного спілкування менеджерів туризму / М.М. Галицька // Іно-

- земні мови в навчальних закладах. Науково-методичний журнал. – К., 2004. – № 3. – С. 134–140.
29. Дзюба І. Україна-Росія: концептуальні основи гуманітарних відносин / І. Дзюба. – К., 2001. – С. 265–333.
 30. Донець П.Н. Основи общей теорії міжкультурної комунікації: науковий статус, понятійний апарат, мовної та немовної аспекти, проблеми етики та дидактики / П.Н. Донець. – Х. : Штрих, 2001. – 386 с.
 31. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Нагорна. – К. : Світогляд, 2005. – 315 с.
 32. Потебня О.О. Проблеми сучасної філології : зб. наук. пр. / О.О. Потебня ; редкол. В.Ю. Франчук та ін. – К. : Наук. думка, 1992. – 241 с.
 33. Moeller A.J., Nugent K. Building intercultural competence in the language classroom. *Unlock the Gateway to Communication*. – 2014. – P. 1–18. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1160&context=teachlearnfacpub>.
 34. Moore Z. Technology and teaching culture: What Spanish teachers do. *Foreign Language Annals*. – 2006. – № 39 (4). – P. 579–594.
 35. Kroeber A.L., Kluckhohn C. Culture: a Critical Review of Concepts and Definitions // *Papers peabody Mus.* // *Papers peabody Mus.*. – 1952, 47. – № 1. – P. 181.
 36. Samovar L.A., Porter R.E., McDaniel E.R. *Intercultural Communication: A Reader*. – Cengage Learning, 2009. – 480 p.
 37. Hall E.T. *Hidden Differences: Studies in International Communication*. – Grunder and Jahr, 1983. – P. 24.
 38. Anonymous. “A Tongue-Tied Foreign Service?” *American Foreign Service Journal*. – 1956. – P. 33: 28. From Everett M. ROGERS, William B. HART, Yoshitaka MIKE, Edward T. Hall and The History of Intercultural Communication: The United States and Japan. *Keio Communication Review* No. 24, 2002. – P. 3–26.
 39. Whorf B.L. *Language, Thought and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf*. John B. Carroll (ed.). – Cambridge, MA : MIT Press. – 1940/1956.
 40. Leeds-Hurwitz W. “Notes in the History of Intercultural Communication: The Foreign Service Institute and the Mandate for Intercultural Training”. *Quarterly Journal of Speech*, 76(3). – 1990. – P. 262–281.
 41. Condon John C., Faithy S. Yousef An Introduction to Intercultural Communication. – Bobbs-Merrill, 1975. – 306 p.
 42. Аврамко Т.О. Міжкультурна комунікативна компетенція / Т.О. Аврамко // *Наукові записки. Серія «Філологічна»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lingvj.oa.edu.ua/articles/2012/n23/3.pdf>.
 43. Садохин А.П. Введение в межкультурную коммуникацию / А.П. Садохин. – М. : Высшая школа, 2005. – 310 с.
 44. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Индик, 2005. – 1038 с.
 45. Fantini A.E. About Intercultural Communicative Competence: A Construct. *Federation of the Experiment in International Living Research Project*. – 2006. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.sit.edu/SitoccasionalPapers/feil_appendix_e.pdf.
 46. Chomsky N. *Linguistics and Cognitive Science : Problems and Mysteries* / N. Chomsky // *The Chomskyan Turn* / [ed. A. Kasher]. – Cambridge, Mass. : Basil Blackwell, 1991. – P. 26–53.
 47. Hymes D. *On Communicative competence*. London : St.John's Press. – 1971.
 48. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам : базовый курс лекций : [пособие для студентов пед. вузов и учителей] / Е.Н. Соловова. – М. : Просвещение, 2002. – 239 с.
 49. Балуйн С.Р. Тестирование коммуникативной компетенции в устной речи абитуриентов специальности лингвистика и межкультурная коммуникация (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / С.Р. Балуйн. – Таганрог, 1999. – 24 с.
 50. Гром Е.Н. Содержание и формы контроля уровня сформированности иноязычной коммуникативной компетенции у учащихся 10–11 классов школ с углубленным изучением иностранного языка : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Е.Н. Гром. – М., 1999. – 34 с.
 51. Калашник Н.В. Структура міжкультурної комунікативної компетентності іноземних студентів – майбутніх медиків / Н.В. Калашник // *Наукові записки. Серія «Педагогіка»*. – 2014. – № 3.
 52. Fenner A. Intercultural awareness as an integral part of foreign language learning. In: *Coherence of principles, cohesion of competences*. European Centre for Modern Languages: Council of Europe Publishing. – 2006. – P. 40–59.
 53. Byram M. Assessing intercultural competence. *Sprogforum*. – 2000. – No. 18. – Vol. 6. – P. 8–13. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://inet.dpb.dpu.dk/infodok/sprogforum,Espr_nr18.html.
 54. Xiaohui P. Analysis of Cross-cultural Communicative Competence. *Foreign Language Research*. – 1996. – № 34 (2). – P. 7.
 55. Тупченко В.В. Викладання іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації у вищій школі / В.В. Тупченко // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. – 2013. – № 5(58). – С. 199–204. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2014/690-1396431655.pdf>.
 56. Kriauciūnienė R., Šiugždinienė A. Viewpoints of intercultural competence development in English language teaching/learning classroom. *Kalbų didaktika. Įteikta*. – 2010 m. lapkričio 15 d. P. 95–105.
 57. Adler N. *International dimensions of organizational behavior*. (5th ed.). Cincinnati, Ohio: South-Western. – 2008.
 58. How important is Intercultural Competence to international diplomacy? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://afs.org/category/learning/> (paul.edinger@afs.org).
 59. Williams M., Burden Robert L. “Psychology for Language Teachers: a Social Constructivist Approach”. – New York, Cambridge : Cambridge University Press. – 1997.
 60. Byram M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. – Clevedon, UK : Multilingual Matters, 1997.
- Нечаюк І. О. Межкультурная коммуникативная компетенция как составляющая межкультурной коммуникации в обучении дипломатов**
- Аннотация.** Статья является анализом межкультурной коммуникативной компетенции как ключевого компонента в изучении иностранного языка, что влечет адаптацию методов преподавания для повышения уровня культурной осведомленности целевой аудитории. Изложены критический анализ научных исследований и их результаты, способы приобретения навыков межкультурной коммуникации, их влияние на качество изучения и овладения иностранным языком дипломатами, основная задача которых на высоком квалификационном уровне устанавливать контакты и избегать недоразумений посредством межкультурного коммуникативного взаимодействия.
- Ключевые слова:** язык, культура, межкультурная коммуникация, коммуникативная компетенция, дипломатия.
- Nechayuk I. Intercultural communicative competence as a component of intercultural communication in training diplomats**
- Summary.** This article is an analysis of the intercultural communicative competence as a key component in learning a foreign language, which increases the value and the need to adapt teaching methods to improve the level of cultural awareness of the target audience. The article provides the critical analysis of scientific research and its results. It is outlined how the acquisition of skills of intercultural communication influences the quality of learning and mastering a foreign language by diplomats, whose main task is to establish contacts and to avoid misunderstandings through cross-cultural communicative interaction.
- Key words:** language, culture, intercultural communication, communicative competence, diplomacy.